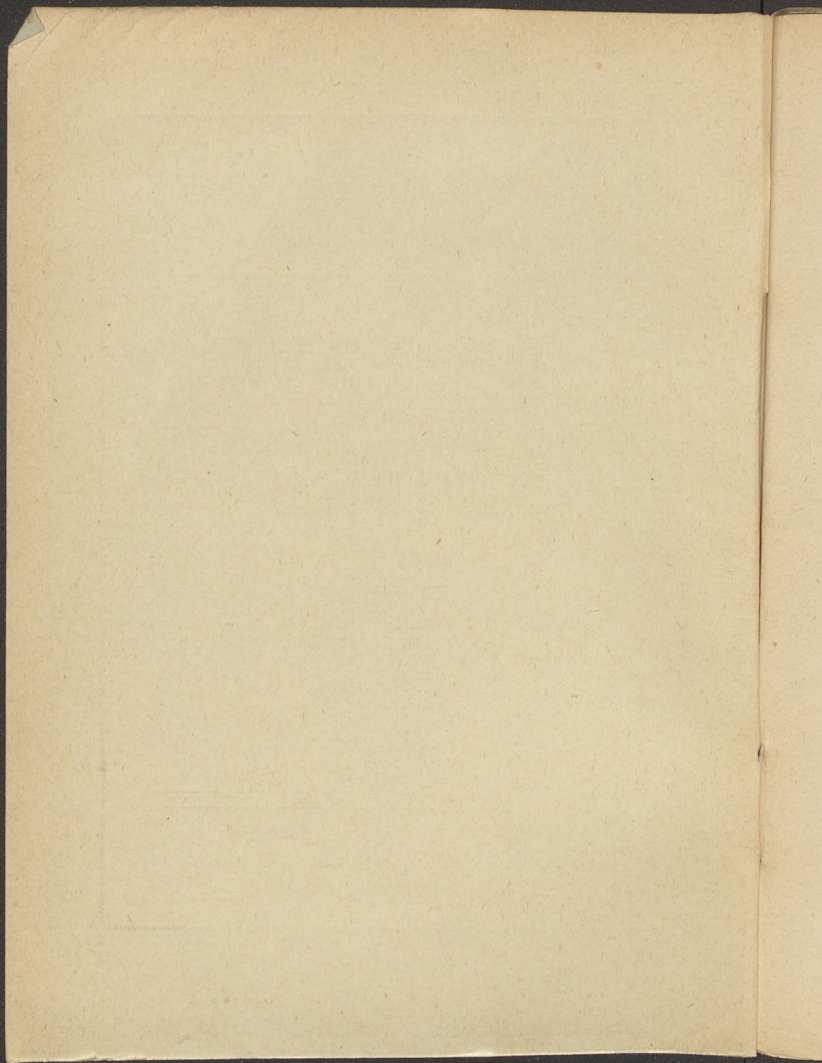

56453

DR. IVAN DOLINAR

DOBRAVA

ZGODBA V TREH DEJANJIH

DOBRAVA

ZGODBA V TREH DEJANJIH

SPISAL DR. IVAN DOLINAR

1 9 3 7

ZALOŽILA PROSVETNA ZVEZA V LJUBLJANI.

56453

Vse pravice pridržane.

Vse pravice do prevodov v tuje jezike si pridržuje pisatelj.

030006379

FZC

Dovoljenje za vprizoritev daje Prosvetna zveza v Ljubljani na ta način, da kupijo včlanjena društva 5 izvodov, za nevčlanjena društva si pridrži Prosvetna zveza posebno tantijemo.

Osebe:

Sever Tomaž, posestnik na Dobravi, star 50 let *očetem ob Janku*

Hrast Janko, njegov pastorek, star 24 let

Hrast Marjeta, Jankova teta, stara 45 let *(očetova sestra)*

Žagar Matija, veliki hlapec na Dobravi, star 50 let

Rožič Primož, mlinar in posestnik, star 48 let

Barba, njegova žena, stara 45 let

Cilka, njuna hči, stara 20 let.

Godi se v polpreteklosti v gorah na Goriškem.

Prvo in tretje dejanje v sobi na Dobravi, drugo v sobi
pri Rožiču.

Prvo dejanje

Družinska soba na Dobravi. Vrata na desno v ozadju in na levo v sredi. V zadnji steni dve okni z rožami. V ospredju na levi miza s klopmi. Na desni peč in omara. V sredi zadnje stene med okni razpelo, v kotu na levi slika Marije sedem žalosti, drugod po stenah nabožne slike, fotografija rajne Jankove matere, ura, samokres. V nedeljo popoldne.

Prvi prizor.

Sever, Rožič.

Sever (suh, koščen in postaven, sedi praznje oblečen, z veliko verižico na telovniku, s prekrižanimi rokami, naslanja se na klop za mizo in dremlje. Začuje se trkanje na vrata. Namah se prebudi in si pomane oči): Noter!

Rožič (vstopi ponižno, s klobukom v levici, malo vinjen): Dober dan, Sever!

Sever (se ozre, prezirljivo): Dober dan, Rožič! Kaj te je privedlo k meni? Menda nisi prišel zopet prosit posojila?

Rožič (pristopi k mizi, boječe): Posojila ne prosim, Sever. (Izveleče iz notranjega žepa v suknjiču papir in ga pokaže Severju.) To-le sem dobil.

Sever: Prav! Tudi jaz sem dobil.

Rožič: Prosim, Sever, prav lepo te prosim, ustavi dražbo!

Sever: Terjal sem te, da vrni 15000 lir. Plačal nisi. Moral sem tožiti in pognati na dražbo. Plačaj, pa ustavim!

Rožič: Usmili se me, Sever! A če se ne usmiliš mene, prizanesi vsaj ženi in hčeri. Nedolžni sta pri moji lesni kupčiji in nesreči.

Sever (pomisli za hip): Radi žene in hčere? (Zadnjo besedo poudari. Prijazneje): Sedi, Rožič, sedi! Morda zadevo urediva po prijateljsko.

Rožič (sede na konec mize, veselo): Po prijateljsko, da. Le dražbe ne, dražbe!

Sever (zelo prijazno): Ali si svoji hčeri že preskrbel ženina?

Rožič: Dosedaj se ni še oglasil snubec. A čemu to vprašanje, Sever?

Sever: Takoj boš razumel, Rožič. Kakor veš, mi je pred letom umrla žena. Vdovec sem. Dobrava je obširna, močna in trdna. V petih farah ni takega doma. In kdo je tako zboljšal Dobravo? Sever Tomaž. Zato pa po vsej pravici moram dobiti to posestvo jaz v last. Pastorek Janko študira v Bologni in konča kmalu študije. Morda jih je tudi že končal. Poišče si službe in preda vse meni. Dobrava ima gospodarja, manjka pa ji gospodinje.

Rožič: Saj Marjeta dobro gospodinji. Govorijo, da jo vzameš celo za ženo.

Sever: Ljudske marnje! Čvrst sem in krepak. ^{Cenu mi bo} Meni se hoče mlade in ne stare žene. — Tvoja Cilka mi je všeč. Rožič, resen snubec sem. Skleniva pogodbo! Ti mi daš Cilko, jaz pa ustavim dražbo in ti odpustim dolg. Pomagal ti bom gospodariti, da se postaviš spet na noge.

Rožič (jecljaje): Ne vem, kaj porečeta žena in Cilka.

Sever (vstane): Kaj porečeta! Veseli bosta in zadovoljni z mojim velikodušjem. Še danes pred večerom pridem k tebi, Rožič. Pospremim te malo in ti med potjo

razložim vse še natančneje. Pri Kobalarju spijsva na najino zdravje in bodoče svaštvo liter rebule.

Rožič (vstane): Morda bo pa res tako prav! (Odideta na levo).

Drugi prizor.

Matija, pozneje Marjeta.

Matija (pride z desne ^{vreme} z debelo vezanim sv. pismom, sede k mizi, odpre in čita). *No, ja sem že doma.*

Marjeta (vstopi z desne): Hvaljen bodi Jezus!

Matija (preneha hipno s čitanjem): Na veke amen!
— Ali ste prišli od blagoslova, teta? *Krič, nauka?*

Marjeta (sede spehana nasproti Matiji ter odloži mašno knjigo in ruto): Da, prišla sem. Vročina me je utrudila. (Dihne globoko.) Bereš zopet sv. pismo, kakor vidim.

Matija: Da, bral sem malo. Na tem-le mestu mi je ostalo oko, teta: »Spusti k sebi tujca in te bo podrl, kakor vihar in te bo pregnal iz tvoje lastnine.« (Preneha in odloži knjigo). Ali se ne godi tako z našim domom, teta Marjeta?

Marjeta: Tvoja stara pesem, ki jo boš pel do sodnega dne!

Matija: Ne bi je bilo treba peti, da niste ubogali Severjeve trme. Zakaj ste dali Janka študirat? (bridko). Zato, da se ogne tujcu! Čul sem, da se ogne, proda dom in pojde v mesto za gospoda (bridko). Kako sem ga imel rad! Na rokah sem ga nosil kot otroka. Branil sem ga, ko ga je preganjal očim. In govoril sem mu, da je Dobrava njegova in da bo gospodar na njej on. Do zadnjega leta sem to upal, a danes ne upam več. Prav nič se ne spremeni za dom, odkar mu je umrla mati. Poprej nas je obiskoval

za praznike in delal z nami kot domači sin. In rad me je imel, moram reči, rad me je imel!

neumen
Marjeta: Matija, čemu se huduješ? Janko je študiral in bedast bi bil, da bi se ubijal na Dobravi.

Matija: Torej naj postane Dobrava tujčeva last! Tega Matija ne bo čakal. Dokler sem upal, da Dobrava ne bo Severjeva, sem delal. Zdaj pa naj bi služil njemu? Ne! Zapisal se je črnim srajcam in postal njih glavavar v naših gorah. Vse trepeče pred njim.

Tretji prizor.

Matija, Marjeta, Janko.

Janko (vstopi naglo z desne): Dober dan, teta! Stopi k Marjeti in ji poda roko.)

Marjeta (vstane): O Janko, ti si, ti si? (Mu stiska desnico.)

Janko: Da, prišel sem kar čez hribe po bližnjicah. Izenaditi sem vas hotel, zato nisem nič pisal. In tu ~~moj~~ *moj* Matija, ~~moj dragi Matija~~. (Mu stisne desnico.) Bog te živi! *Matija!*

Matija (vstane, mu poda hladno desnico in gleda vstran): Bog daj dober dan!

Janko: Kaj pa ti je, Matija? Tako čudno se držiš!

Matija: Gospod je prišel, zato hlapec odhaja. (Hoče oditi.)

Janko: Kaj vendar govoriš? Kakšen gospod!

Marjeta: Matija je hud, ker je čul, da si poiščeš službe in zapustiš Dobravo.

Janko: A, zato si jezen! (ga potreplje po rami). Matija, potolaži se! Janko bo gospodaril na Dobravi, Janko ostane doma.

Matija (ga gleda začudeno): Ali je res?

Marjeta (začudeno): Kaj praviš?

Janko: Res je. Ali ti tudi to ni prav, Matija? Saj si mi vedno govoril, da je zemlja mati in kmet oče vsemu svetu, da je ta dom moj in da ga moram ohraniti rodu. Ali nisi govoril tako?

Matija: Govoril sem.

Janko: Ko sem izpolnil tri leta, se je ponesrečil moj oče na Križadi, od tedaj si mi postal oče ti, Matija. S seboj si me jemal na polje, v gozd, v cerkev, na semnje, na božja pota, mi pravil pravljice in me učil dela. In pred očmom si me branil. O, Matija, tega ti ne pozabim nikdar.

Matija (veselo): Ti ostaneš doma! Torej te v tujini ni omamilo zlato tele, kakor Izraelce. To je prav, to je prav! — Pa kako si velik in močan! O, zdaj pa ne grem z Dobrave, do smrti ne grem, če me ne zapodite.

Marejeta: Ali ne pojdeš v službo, Janko? Ali nisi napravil skušenj?

Janko: Pač, napravil sem jih, teta, a v službo ne pojdem. Na Dobravi me čaka služba, težka, odgovorna in velika služba.

Matija (pogleda na uro): Treba bo ^{hudo dati} nakrmiti živino. ^{jest!}
Le zgovori se s teto in ji dokaži, ^{dane bo par} da grešis, če daš zemljo in dom Severju. Na svidenje, Janko!

Janko: Na svidenje, Matija!

Marjeta: Vedno stara pesem!

Matija: In vendar za vas nova, ker je še ne ^{raz}umete.
(Odide).

Četrty prizor.

Marjeta, Janko.

Marjeta: Torej ti ne maraš [✓] za službo?

Janko: Nikakor ne, teta. (Sede).

Marjeta: Gotovo se še premisliš. — O, kako sem pozabljiva! Utrujen si, lačen, žejen in potreben okrepcila. (Gre k omari, vzame in prinese na mizo kruha, sira in natoči v kozarec). Prigrizni in pij! (Sede poleg Janka).

Janko: Hvala, teta! Ne bom se branil. (Je in pije). Dolga je pot s postaje. (Molk). Ali ste zdravi, teta?

Marjeta: Hvala Bogu, zdrava. In ti?

Janko: Zdrav sem kot riba.

Marjeta: In močan si!

Janko: Saj sem Hrast!

Marjeta: V Bologni te niso pokvarili?

Janko: Ostal sem Hrast, teta! (Pavza).

Marjeta: Ali si res ne poiščeš službe, Janko? Glej, bojim se, da se bosta z očmom prepirala in da ne bo miru v hiši.

Janko (preneha jesti ter odloži ostanek kruha in sira): Teta, rekel sem že in ponavljam, da ostanem doma. Dobrava je moja. Čujte me! Lahko bi dobil zasebno službo v vsaki državi. Inženerska skušnja na visoki kmetijski šoli mi odpira pot v svet. A ne maram vanj s te dežele in od tega ljudstva. Dobrava je moja last. Po očetu mi pripada. Očim je le njen upravitelj. *zacasni*

Marjeta: Očim hoče tudi Dobravo. In očma dobro poznaš in veš, da je v Dobravo zaljubljen. Bojim se, da pridejo nesrečni dnevi v našo hišo.

Janko: Kako govorite, teta! Pravico do Dchrave imam samo jaz.

Marjeta: Res je. Toda očim ima velik vpliv. Vse se ga boji.

Janko: Vem. Poglavar je črnih srajc v naših gorah.

Marjeta: Kakor te je pred dvema letoma rešil, da te niso zaprli radi skrivanja društvenih knjig in slovenske zastave, tako te lahko zdaj pogubi.

Janko: Ali mu bo to koristilo? Dobrava le ne bo njegova! (Vstane.) Teta, v svojo sobo grem, da se preoblečem. Prašen sem od dolge poti. (Odide na desno.)

Marjeta (hoče oditi za Jankom, ko vstopi Sever).

P e t i p r i z o r .

Marjeta, Sever.

Sever (pride z desne, vesele, razigrane volje): Dober dan, Marjeta! Čemu se držiš tako čemerno, kot bi jedla opoldne za kosilo same lesnike! *histo?*

Marjeta: Nimam vzroka biti vesela. In menda ga tudi ti nimaš. Janko je prišel domov.

Sever: Je že prišel? Ali ni napravil skušenj, da si tako čmerikava? *justo obizno?*

Marjeta: Skušnje je napravil. In sedaj ostane doma. Pravi, da prevzame gospodarstvo sam!

Sever (jezno): Izpolnila nisi naloge, ki sem ti jo naložil.

Marjeta: Nisem ga mogla pregovoriti, da ti izroči premoženje.

Sever: Ha, nisi mogla! Lepa teta! Ali ti nisem ukazal, da moraš? Ali ti je tako malo mar zame?

Marjeta: Ne huduj se vendar! Pregovarjala sem ga. Pregovoriti ga nisem mogla.

do **Sever:** Dobravo hočem imeti! *ki moji navčih 20 se im* Kar sem zasnoval do danes, vse se mi je posrečilo. Iz bajtarja sem postal ugleden gospodar. Vsi me poslušajo pet ur hoda naokrog, pa bo lastni pastorek kljuboval. Ne! Dobravo mi izroči, sicer bo okusil sladkosti zaporov in konfinacije. *To gre prav hitro!*

Marjeta (stopi predenj in dvigne roko): Tako, tako? ^{a 3}
Le poskusi ga ovaditi! Potem je tudi mojemu prizana-
šanju konec. *Le to naredi, potem se popravi!*

Sever: Tako, tako, Marjetica? Nekdaj si pela dru-
gačno pesem!

Marjeta: Rada sem te imela, ko si bil še bajtar. A ti
si gledal za drugo.

Sever: In to mi zameriš? (Pogleda na sliko pokojne
žene.) Poglej tam! Ti veš, kako sem jo ljubil. Ubog baj-
tar sem bil in ona uboga dekla. Zelo rad sem jo imel.
(Ostro.) Prišel pa je tvoj brat in mi odvezel dekle. Bil je
bogata, ugleden Dobravec, jaz pa zaničevan bajtar! Zato
ga je poročila. (Pavza.) Nisem hotel ostati več tu. Odšel
sem v svet s krvavečim srcem. In od tedaj sem bil drug
človek. Zasovražil sem svet in sklenil maščevanje. In
maščeval sem se. Ko sem se vrnil čez dve leti in pol v te
kraje, nisem mogel gledati sreče tvojega brata. Srce me
je bolelo, da je bila ona — njegova žena — in —

Marjeta: Ubijalec si postal! Nedolžnega si pahnil
v prepada.

Sever: Molči! Sam je padel. Moje roke niso krvave!
Nihče ni videl.

Marjeta: V nemirnih sanjah si izdal svoj zločin. Ve-
dela sem zanj, a sem molčala. Le prosila sem te, da se
poboljšaš.

Sever (vstane): Ali ti je žal, da me nisi izdala? Le
poskusi, če ti je ljubo življenje! (Stopi k njej. Priliz-
njeno.) Marjeta ako si pametna, boš moja žena in gospo-
dinja na Dobravi. Pregovori Janka, da mi izroči premo-
ženje.

^{ota} Marjeta: Ne verjamem, da bom kdaj tvoja žena. Jan-
ka ne morem pregovoriti. Pregovori ga sam! Pokličem
ga semkaj. (Odide na desno in kliče Janka.)

Sever (trenutno sam): Pregovoriti ga moram, da mi izroči Dobravo in odide od tod. Tako ne izve nikdar. Tudi ne sme izvedeti, sicer je po meni. (Zamahne z desnico.) Ne, ne! Nikdar! Rajši si poženeš kroglo v glavo.

Šesti prizor.

Sever, Janko.

Janko (vstopi z desne): Dober dan!

Sever (mu gre nasproti in proži roko): Dober dan, Janko! Prišel si, kakor bi padel z neba. Nič mi nisi pisal. Spodobilo bi se. Matija bi te pripeljal s postaje s kolesljem.

Janko: Hodim rad peš. Škoda konj in voza.

Sever: Ali si napravil skušnje?

Janko: Da, dokončal sem kmetijske študije z najboljšim uspehom.

Sever: In zdaj dobiš dobro službo. Govoril sem že z merodajnimi gospodi, da te priporoče.

Janko: Hvala za trud! Bil je zaman. Ne potrebujem priporočila. Ostanem doma. Ne vem, čemu naj iščem službe, ko je na Dobravi dovolj kruha zame.

Sever: Kaj praviš?

Janko: Da ostanem na Dobravi.

Sever: Nekam čudno se vedeš. Drugače si bil proti meni spoštljiv, skoro bi dejal, boječ. Danes pa kar naenkrat ta izpremema.

Janko: Dokončal sem študije, polnoleten sem že davno. (Stopi pred Severja.) Prišel sem po svojo pravico.

Sever: Kakšno pravico hočeš?

Janko (odločno): Zahtevam, da mi izročite gospodarstvo na Dobravi.

Sever (prijazno in priliznjeno): Janko, ti si študiral, študiral vendar za to, da boš gospod, ne kmet. Navajen nisi dela, kmetovati ne znaš. Čemu bi bila tebi Dobrava? Izroči jo meni!

Janko: Ni mogoče. Tega ne storim. Ta zemlja je moja. Delo mojih očetov počiva v njej in dedna pravica jo je izročila meni. Navadil sem se marsičesa, ko vi niste slutili in česar ne znam, se naučim. — Pomehkužil se nisem po svetu. — Nekaj pa imam, kar vam manjka — kmetijske študije.

Sever: Ne ostaneš doma, vem, da ne ostaneš. Pre-dobro te poznam. Dobravo mi izročiš in preskrbim ti do-bro službo. Ako ni drugače, ti plačam odškodnino.

Janko: Malovrednež bi bil, če bi Vas poslušal. Svoje zemlje vam ne izročim in ne prodam.

Sever: Še rad mi jo izročiš. Ali veš, da imam vpliv povsod, pri brigadirju, na preturi, pri podprefektu in celo prefektu. Kakor sem te pred dvema letoma rešil luk-nje, te lahko zdaj spravim vanjo! Ali si želiš konfinacije? Mar misliš, da ne vem, da si skril trobojnico in knjižnico razpuščenega prosvetnega društva, da si na skrivnem o počitnicah zbiral fante in dekleta in z njimi pel nedovo-ljene pesmi.

Janko: Le pojdite in ovadite me! Velik zločin sem storil. Znano mi je, da je najbolj nedolžna narodna pesem v vaših očeh izdajstvo. Ovaduštvo vam ne bode pomagalo. Dobrave ne dobite.

Sever (udari z nogo ob tla): Ti mi napoveduješ boj. Sprejmem ga. Dobrava mora biti moja. Še danes boš občutil, kaj je Sever.

Janko (udari tudi z nogo ob tla): Dobrava ne bo nik-dar vaša. Strahopetec bi bil, če bi se zbal vaših groženj. Lahko me zaprete, toda volje in srca mi ne uklenete.

(Zastor naglo pade.)

Drugo dejanje

Soba v Rožičevem mlinu. Na desno in levo vrata. Po stenah vise svete slike. V sredi sobe miza s stoli, ob steni omara. Pri oknu stolica. V nedeljo proti večeru.

Prvi prizor.

Barba, Rožič.

Barba (sedi pri odprtem oknu in čita iz stare knjige).

Rožič (vstopi precej vinjen).

Barba (odloži knjigo na omaro in stopi pred moža):
V pratiko bo treba napisati! Tako zgodaj si se prigugal!

Rožič: Še spregovoril nisem in me že oštevaš. Barbica, ali si pozabila, kaj si obljubila pred oltarjem?

Barba: Mar ne smem ziniti niti besede! Hvalim naj te seveda, ker si zapravil dom. (Sede in joče za mizo.) Kaj bo z nami, Primož? Sever ne odneha, požene nas po svetu!

Rožič: Ne ječi, ^{koja se} Barba, no!

Barba: Kaj? Še jokala ne bi, ker nam prodajo dom! Pedi svoje zemlje ne bomo imeli. Ali razumeš, kaj to pomeni: brez doma, brez strehe? (Joče in ihti.) Zakaž si pil in igral in si se lotil lesne kupčije?

Rožič: Ne oponašaj mi vendar ^{proletca} Barbika! ^{o tem}

Barba: Molčim naj, ko si nam zapravil grunt in mlin in žago? Pred petimi leti nas je vse spoštovalo, danes se nas izogibljejo celo botri. Ti si kriv, da pojdem z be-

raško palico po svetu. Bratil si se s Severjem, Sever te požene po svetu.

Rožič (pristopi k ženi in jo potreplje po rami): Kaj se jeziš? Sever nas ne uniči, Sever nas reši. Sever nam odpusti ves dolg. Le glej me! Ves dolg nam odpusti, pravim. A le pod enim pogojem: Cilka ga mora poročiti!

Barba (vstane jezno): Kaj praviš? To si upa zahtevati od nas! In kaj si mu ti odgovoril?

Rožič: Da mu Cilko dam.

Barba: *Še na sili!* Ti si človek brez srca! Dvajsetletno dekle naj vzame moža petdesetih let. Ne, ne, jaz ne dovolim.

Rožič: Molči, ~~Barbika~~! Ali hočeš, da gredo mlin, žaga in grunt na boben? Ali hočeš doživeti to sramoto, da te vržejo izpod lastne strehe?

Barba (sede žalostna): Ali ni druge rešitve?

Rožič: Ne, ne najdem je. *Karlena?*

Barba: Moj Bog, moj Bog, da je moralo priti tako.

Rožič: Kje je Cilka?

Barba: Ali res ni druge rešitve, Primož?

Rožič: Ni druge rešitve. Pokliči Cilko!

Barba: Božja volja naj se zgodi! (Vstane, gre k oknu in kliče.) Cilka, Cilka, pojdi noter!

Cilka (se odzove zunaj): Takoj pridem, mati!

Rožič: ~~Barbika~~, vpričo hčere mi ne boš podirala načrtov, kajne? (Jo potreplje po rami.) *Paj na svoj*

jezik! Kajh potrepljeva inas!

Drugi prizor.

Barba, Rožič, Cilka.

Cilka (pride z desne z nageljnom na prsih in se ustavi pri materi): Kaj bi radi?

ja
Rožič: Sedi tjale za mizo! Ti Barbika, sedi k oknu! (Cilka in Barba slušata. Rožič prekriža roke na hrbtu, naredi par stopinj po sobi in se ustavi pred Cilko.) Cilka, snubec pride danes v hišo.

Cilka (zardi): Snubec? *Pokaj?*

Rožič: Da, Cilka, snubec. Ali uganeš, kdo?

Cilka: Kdo?

Rožič: Poznaš Severja?

Cilka (prestrašena): Severja? On, oče?

Jah!
Rožič: Čemu se čудиš? Dober mož je. Najmogočnejši kmet je v petih farah, bogat, ugleden, veljaven, spoštovan. Nebesa boš imela pri njem. Dobra je veliko posestvo. Kdaj dobiš takega ženina? Če je malo v letih, nič ne de. Snubci ne padejo kar z drevesa v predpasnik. In glej ta papir! (Vzame iz žepa dražbeni oklic.) Ali veš, kaj je pisano v njem?

Cilka (žalostno): Vem. Grunt vam žene Sever na dražbo.

Rožič: Cilka, pametno dekle si. Nisi bila zastonj v meščanski in gospodinjski šoli. Vzemi Severja! Ako to storiš, nam odpusti ves dolg. Jaz sem mu že obljubil tvojo roko.

Kar obljubite mu jo
Cilka (jokaje): V smrt me tirate, oče! Jaz ga ne maram.

poslej!
Rožič: V kakšno smrt, Cilka! Pri Severju boš imela lepo življenje. Pomisli na mater, na mene, na zemljo, na to našo zemljo in na sramoto.

Pa kar
Cilka (boječe, ihte): Ali to je prišlo tako naglo. Jaz ~~bi~~ *bi morala se premisliti!*

Rožič (se ujezi): Dovolj mi je obotavljanja! Nič bi! Ne premišluj in ne jokaj, ampak ubogaj! Kadar te vpraša Sever, ali ga maraš za moža, reci: da, sicer...! Ti

Sever ima apetit
mat, vidi
žena, pa glej, da pripraviš kaj za pod zob! Naj vidi Sever, da Rožič ni tak berač, kot šepetajo ljudje. (Odide na desno. Na pragu se obrne.) Cilka, vedno si ubogala. Ubogala boš tudi sedaj! (Zapre naglo vrata.)

Tretji prizor.

Barba, Cilka.

Cilka (steče k materi, jo objema in ihti): Mati, mene je groza. Severja naj poročim! Jaz se ga bojim, tako se ga bojim. V prezgodnji grob je spravil svojo ženo. Grdo je ravnal z njo, ker ni imela otrok. Mama, ali se spominjate še Milke, Jankove sestre? Pretepal in preganjal jo je tako dolgo, da je odšla za samostansko zidovje, kjer je umrla. In kaj je moral pretrpeti pred njim ubogi Janko! Za vsako malenkost ga je zlasal ali strahoval. Nazadnje se ga je znebil in ga poslal v latinske šole. Mati, jaz ga ne maram, jaz ga ne maram. Če me prisilite, da ga vzamem, umrjem od žalosti. (Joka.)

Barba (jo gladi po licih): Sever ni bil vedno slab. Ko je bil še bajtar, je bil priden, *postrželjiv*, dober in vpljuden. Ko se je pa poročil na Dobravo, je postal mogočen. A vendar je ohranil mnogo lepih lastnosti. Podjeten je, delaven, varčen.

Cilka (vstane): Mati, Severja ne maram! Robot je in poveljnik črnih sraje.

Barba: Cilka, ne govori tako! Tvoj mož bo. Očetova volja je to. *očetova je, na moja ni!*

Cilka: Mati, ali mi hočete uničiti življenje?

Barba (se razjoka): Cilka, ali me nimaš nič rada? Ali hočeš, da nas zapodijo po svetu? Brez doma homo, brez strehe, berači! Cilka, edino ti nas moreš rešiti sramote.

in bede. — Ubogaj očeta! — Vsak čas lahko pridejo. Premisli! (Proseče.) Ne odrekaj stari materi! V kuhinjo moram, da kaj pripravim. (Odide naglo na levo.)

Četrti prizor.

Cilka sama.

Cilka (gleda trenutek za materjo, nato sede k oknu in zaihti. Med ihtenjem se čuje iz daljave petje):

Kje so moje rožice,
pisane in bele,
moj'ga srca ljubice?
Žlahtno so cvetele.
Ah, pomlad je šla od nas,
vzela jih je zima, mraz!

Kje je tista deklica?
V vrtu je sedela,
lepa kakor rožica,
pesmice je pela.
Hitro, hitro mine čas,
mine tudi lep obraz!

(Ko utihne petje, dvigne glavo in gleda trenutek v daljavo.) Kaj naj storim? Moj Bog, kaj naj storim? — Dom rešim, sebe žrtvujem.

Peti prizor.

Cilka, Barba.

Barba (prinese med petjem prt, kruh, ^{potiro}gnjat, liter vina in kozarce. Pregrinja in postavlja predmete na mizo,

pogleduje Cilko in stopi k njej, mehko): Ali si se odločila, Cilka? Težka je ta žrtev, a gre za dom. Ni druge rešitve, da ne bomo berači in na stara leta ne pojdeva z očetom po svetu. (Si zatisne oči s predpasnikom. Molk. Zunaj se začujejo stopinje.) Sta že tu! (Si obriše solze.) Cilka, prosim te usmiljenja! *bovite pametna!*

Cilka (vstane): Mati, ne pojedete po svetu.

Barba (pogleda hvaležno Cilko): Bog bodi zahvaljen!

No, vendar! - oh, sta že tu kaj.

Šesti prizor.

Cilka, Barba, Rožič, Sever.

(Rožič in Sever vstopita z desne.)

Sever: Dober večer!

Barba in Cilka (gresta došlecema nasproti): Bog daj!

Sever (stisne Barbi desnico): Pozdravljena, mati ~~Barba~~, prišel sem vas malo obiskat in želim, da bi moj prihod prinesel srečo vaši hiši. Cilka, srčno pozdravljena! (Stiska Cilki desnico.)

Barba: Sedite, sedite!

Sever: O—o, mati Barba je pridna gospodinja! Kaj nam je pripravila? *Si mi bogre kaj!*

Barba: ~~Malo~~ prigrizka, samo malo prigrizka.

Rožič: Sedimo no! (Sedejo, Cilka tako, da gleda proti oknu.)

Barba (naliva kozarce): Vzemite in prigriznite, naš ljubi gost. (Mu ponuja jedil.)

Sever: Hvala, hvala! Pa vzamem malo, da se ne za-merim. (Se odkrije, vzame ~~gnjati~~ in kruha in jé.) Dobro gnjat imate. (Rožič, Cilka in Barba tudi prigriznejo. Cilki se pozna, da je k vsemu siljena.) Dobro gospodinjo imaš, Rožič.

je izpuščena za
Barba: Kaj jaz, kaj jaz! Cilka ima pri vseh teh stvarih največ zaslug. *take stvari*

Cilka: Čemu me hvalite, mati!

Rožič: Bog te živi, Sever! Na tvoje zdravje! (Dvigne kozarec. Vsi store isto, trkajo in pijo. Cilki se trese roka in zlije malo vina na prt.)

Rožič (gleda ostro Cilko, a se premaga in reče smeje): O, o, knst bo, krst. Pri Severju bo krst.

Barba: Zakaj bi pa ne bil krst? Če Bog da, je še lahko.

Sever: Šalo na stran! Vsi veste, zakaj sem prišel. Povprašat za Cilkino roko! Poznate me dobro. Moja hiša je trdna, moje gospodarstvo je vzorno. Samo nečesa mi manjka — gospodinje. Sklenil sem, da vam odpustim ves dolg, 15.000 lir, če dobim Cilko. Mislim, da ravnam dovolj velikodušno. Ne vprašam po doti, ker je ne potrebujem. Cilka, ali hočeš biti moja žena?

Cilka (povesi oči in ~~hip~~ *hip* pomišlja).

Rožič (jo gleda jezno): Kaj ~~mečkaš~~ *gledaš?*? Reci, kakor je prav in pametno!

Cilka (pogleda Severja): Radi očeta, matere in grunta vas vzamem.

Sever: Tako je prav! Dvignimo kozarce in trčimo! (Trkajo. Mimo okna pripeljeta dva orožnika Janka, eden ga drži za verižico, v katero je vklenjena leva roka.)

Sedmi prizor.

Prejšnji, Janko zunaj, pozneje Marjeta.

Cilka (ki je pogledala na okno, spusti kozarec): Jezus, Janka ženo! (Steče k oknu in ga odpre.)

Janko: Cilka, daj mi nagelj za spomin!

Cilka (poda Janku rdeč nagelj iz nedrij).

Sever (tudi vstane in gre za njo, za njima Rožič in Barba): No, Janko, ali imaš še tako veselje nasprotovati Severju ~~Tomazu~~? Ali si sedaj pri volji izročiti mi Dobravo?

Janko: Nikdar vam je ne izročim.

Sever: Kmalu boš drugih misli. Moram ti sporočiti, da sem se pravkar zaročil s Cilko. Na Dobravi bo v mesecu dni nova gospodinja.

Janko: Tako? Vse je na prodaj, tudi ljubezen. Samo Dobrava ne in tudi Hrast Janko ne. (Vrže nagelj nazaj Cilki.) Cilka, shrani ga in daj ženinu!

Sever: V zaporu bo zapel drugo pesem.

Orožnika: Avanti! (Odvedo Janka.)

Cilka: Janko! Moj Bog! (Se usede.)

Barba (prihiti k njej): Cilka!

Marjeta (prihiti za silo praznje oblečena, zasopla): Tomaž, Janka so odvedli orožniki! To je tvoje delo! Uničiti ga hočeš. *ta opejal.*

Sever: Kaj uničiti! Spametovati! Če se pa noče spametovati, naj gre v konfinacijo! Dobrava mora biti moja!

Marjeta: Dobrava tvoja, in Cilka tvoja žena. A pomni me, Tomaž, če v enem tednu ne bo nazaj Janka, te razkrinkam! In konec bo tvoje gloriije.

Sever (hipno prestrašen): Kaj si rekla?

Marjeta: Če se Janko ne vrne v enem tednu na Dobravo, te razkrinkam.

Sever (se zopet obvlada): Izgini, tam so vrata!

Rožič: Zakaj tako vpijete, Marjeta?

Marjeta: Grem. Toda pomni, kaj sem rekla: v enem tednu! (Odide naglo.)

Osmi prizor.

Prejšnji, brez Marjete in Janka.

Cilka (naglo vstane, kot bi se zbudila iz sanj in stopi pred Severja): Gospod Sever, moja beseda ni bila dovolj premišljena. Nikdar ne morem biti vaša žena.

Sever (jezno): Kaj, snesti hočeš dano besedo? (Mogočno.) Pomni me, deklina, jaz se ne dam tako zlahka opoditi. Tvoj oče mi je dal besedo.

Rožič (nekoliko v zadregi): Da, jaz sem dal besedo in ostanem mož. (Stopi k Cilki.) Ukažem ti jaz. Vzela boš Severaja!

Cilka: Nikdar, če me tudi ubijete!

Sever: Pojde pa posestvo na boben.

Barba: Le prepira ne! Lepo vas prosim.

Rožič: Ne jezi se, Sever! Naj govori, kar hoče. Mladi govoričijo, stari sklenejo, mladi obračajo, stari obrnejo. — Stopiva pogledat mlin in posestvo! Marsikaj se še pomeniva!

Sever: Prav, le razkaži mi, saj sem prišel tudi na oglede.

Cilka, moja boš, pa konec besede.
~~Zavesa pade.~~
Cilka: Vaša nikdar. — Nišem na prodaj za noben plenar. (zastor!)

Tretje dejanje

Pozorišče kakor v prvem dejanju. Teden dni pozneje.
Zgodaj zjutraj.

Prvi prizor.

Matija, Sever.

Matija (sedi pri mizi in pije kavo).

Sever (vstopi z desne): No, ali bo kaj? Držiš se kilavo, kakor bolnik, ko vstaja prvič s postelje.

Matija (odloži skledo in vstane): Nikar ne vpijte tako! Do sedaj sem še vedno storil svojo dolžnost, če ste kričali ali molčali. Pri hiši sem že 40 let in ...

Sever: In, in! Na delo se spravi, klada zaspana! Drugi kosci so že odšli.

Matija (vznevoljen): Odšli! Kdo je pa nakrmil živino?

Sever: Še ugovarjal mi boš! Glej, da te ne poženem od hiše!

Matija: Ako bi vi gospodarili nadalje na Dobravi, grem sam proč. A vaše drevo ne zraste do neba. Janko ga poseka. Sinoči se je vrnil iz zapora.

Sever (stopi jezno k njemu in ga pahne): Molči in pojdi!

Matija: Pehali me ne boste. (Si obriše z rokavom solzo.)

*zgod. je posekali, da tam
pogori ne zraste do neba.*

Dobro si to

Drugi prizor.

Matija, Sever, Janko.

Janko (vstopi naglo z leve v trenutku, ko pahne Sever Matijo): Kaj se godi tukaj?

Sever: Kaj te briga? To je tvoj ~~jutranji~~ pozdrav?

Janko (mirno in odločno): Briga me in še zelo me briga. Da vas ni sram pehati in zmerjati starega zvestega hlapca!

Sever: Ti si predrzneš meni ukazovati, kako naj postopam s svojim hlapcem! Zaslužita oba, da bi vaju natépel z bičem!

Janko: Le zmerjajte in pretite, da se vam zasmеjejo še vrabci na strehi! (Stopi k Matiji.) Potrpi, Matija! Kmalu boš rešen tega gospodarja.

Matija: Ako je božja volja, da. Nametal si je na pot dovolj trnja. Obode se na njem. (Odide na desno.)

Sever: Godrnjač, le pojdi! Rešen bo, ker ga zapodim od hiše. (Proti Janku.) In z njim pojdeš tudi ti!

Janko (odločno): Ne boste me podili iz hiše vi. Vi nimate tu pravice toliko, kolikor je črnega za nohtom.

Sever: (razburjen, kipi): Pravico? Tu imam jaz pravico! Dokažem ti, da jo imam. (Ponosno.) Ali veš, kdo sem jaz? Sever Tomaž, ki ga spoštuje ves okraj in ki je znan s sodniki in podprefektom in prefektom in z vsemi župani v desetih občinah okrog. In ti si upaš tako govoriti s tem Severjem? O, le čakaj me! Rešil sem te zopet zapora. Zmigniti mi je treba le z mezincem in zopet poromaš vanj.

Janko: Rešili me niste vi, pravičnejši so bili ~~drugi~~ ~~rodi~~ in me izpustili, ker so bile poizvedbe zame ugodne.

Zahvaliti se vam pa moram, da sem pod strogim nadzorstvom.

svrzel.
Sever: Rešil sem te jaz, samo jaz, ker sem brigadirja pregovoril, da ni poročal neugodno. A pričkal se ne bom s teboj radi tega. Za kosci moram na Orlišče. Kmalu se vrnem. Razgovoriva se do dobra o tvoji pravici. (Odide naglo na desno.)

Janko: Radoveden sem, kakšna je vaša pravica.

Tretji prizor.

Janko, Marjeta.

Marjeta (pride z leve, bleda in utrujena od prečute noči, oči ima objokane): Kakšno vpitje! Prepiral si se z očmom!

Janko (bridko): Da, teta! Ta dobri očim nas ima tako neizrečeno rad! Pri njem je življenje sladko. (Ji gre nasproti.) Objokani ste, teta, in upadli! Kaj vam je vendar? Ali ste bolni?

Marjeta (ga prime za roko): Povedati ti hočem, Janko, važne stvari. Moram ti jih povedati, ker te očim preganja in hoče ugonobiti, če mu ne izročiš Dobrave.

Janko: Važne stvari? Zelo sem radoveden, teta.

Marjeta: Da si se vrnil iz zapora, je moja zasluga. Očma sem prestrašila, da se je potegnil za te pri brigadirju.

Janko: Teta, prestrašili ste očma? Vse mi je uganka.

Marjeta (pomolči za trenutek): Kmalu ti bo vse jasno. Poslušaj! Kakor veš, je tvoj oče nesrečno umrl pred 22 leti. Matija ga je našel vsega razbitega in krvavega na Križadi. *u gozdu v prepadu*

Janko (bridko): Znano mi je to.

Marjeta: O vzroku njegove smrti so govorili to in ono. Večinoma so pa trdili, da se mu je v noči in temi spodrsnilo, radi česar je strmoglavil v prepad in se ubil.

Janko: To ni zame nikaka skrivnost, teta. Skrivnost mi je, zakaj se je mati poročila prav s Severjem.

Marjeta: Tvoja mati je ljubila pred poroko s tvojim očetom Severja. Sever je bil ubog bajtar, ona pa na Dobravi prva dekla. Bila je zelo lepa ženska. Tvoj oče jo je zasnubil in poročil. Sever je tedaj odšel od tu. Čez tri leta se je vrnil. Mesec dni nato je pa umrl tvoj oče nesrečne smrti. (Hipen jok. Pavza.)

Janko: Naprej, teta, naprej, prosim! Povejte vse! Nova slutnja mi vstaja.

Marjeta: Pol leta nato se je priženil Sever na Dobravo. Bil je ves drugačen, kakor nekdanj. Lakomen je bil, zadirčen, ošaben in neusmiljen. Tebe in Milko je spodil iz svoje in materine spalnice. Pri meni sta morala spati gori v sobi.

Janko: To mi je vse znano. Dalje, teta, dalje!

Marjeta: Sever je imel nemirno spanje. Zlasti v vi-harnih nočeh po preveč zavžitem vinu je v sanjah kričal. Dolgo se nisem zmenila za to, pozneje pa me je radovednost premagala. Vstala sem v neki noči in šla poslušat na njegova vrata. In kaj sem čula, Janko? Groza me je, če pomislim. Prepiral se je s tvojim rajnim očetom in ga gonil od sebe. In v sanjah je priznal, da ga je pahnil v prepad.

Janko (vstane — hitro): Grozne stvari ste mi po-povedali, teta. Da mi je Sever umoril očeta, pravite. Teta, to je grozno. Jaz se maščujem, strašno maščujem. Umoril mi je očeta, zatrl srečo moje matere in sestre, mene zale-
zuje kot gada.

Marjeta (stopi k Janku in se ga oklene): Čuj me, Janko! Nisem še končala. Tudi jaz bi se lahko maščevala, hudo maščevala.

Janko: Vi bi se lahko maščevali? Nad kom? Zakaj?

Marjeta (izpusti Janka): Sediva! Poslušaj me mirno, Janko! (Sedeta.) Ali nisi nikoli premišljal, zakaj se nisem poročila?

Janko: Nikoli. Mislil sem, da ste ostali na Dobravi, ker ste ji hoteli biti teta.

Marjeta: Predobro si me sodil. (Vzdihne.) Zaradi zavržene ljubezni sem ostala na rojstnem domu. Janko, jaz sem ljubila Severja.

Janko: Kaj pravite? Vi ste ljubili Severja?

Marjeta: Da, ljubila sem ga. Bil je dober kot otrok, vesel in lep. Toda on je ljubil tvojo mater. Videl je mojo bol in smilila sem se mu, a ljubezen je čudovita. (Inti.)

Janko: Ne jokajte, teta. Povejte mi vse.

Marjeta (si obriše solze in zatre jok): Ko se je tvoj oče oženil, sem bila vesela. Upala sem, da me Sever poroči, da kupiva kos zemlje in da bova srečna. A varala sem se. Ni me maral. Odšel je v svet in ko se je vrnil, je vzel tvojo mater. (Pavza.) Vedela sem za njegov zločin, a nisem ga izdala. Lahko bi se maščevala, a se nisem. Ljubila sem ga še vedno in mu prigovarjala, naj se poboljša. Norčeval se je iz moje ljubezni, mi pretil, preklinjal — trpela sem. Kaj bi bila dosegla, če bi ga izdala? Tvoja mati bi bila še stokrat nesrečnejša, kakor je bila. Sever bi v hipni jezi vzkipel in si obremenil vest z novim zločinom. Tako sem trpela nad 20 let in gledala trpljenje tvoje matere. Ko je ubožica umrla, sem zopet upala. Sever se mi je začel dobrikati. Verjela sem mu, da me poroči in si slikala, kako ga spreobrnem. Želela sem biti njegov

žena, z vso dušo sem to želela. Zato sem ti prigovarjala, da mu izroči Dobravo. Sebično sem ravnala, Odpusti svoji nesrečni teti! (Ihti.)

Janko (stopi k njej): Ne jokajte, teta! Sever ni zaslužil vaše ljubezni. Prevelikodušni ste bili do njega. Varnal vas je in hotel ukrasti Dobravo. Vsega je kriv on. Vi ste nedolžni. Potolažite se!

Marjeta: Res, izrabljal me je. Grozovit je postal. Pazi se pred njim, Janko! Pred enim tednom je namignil, da so te zaprli. Jaz sem te rešila. Zapretila sem mu, da ga razkrinkam. Zato si danes svoboden. Povedala sem ti vse. Dozorel si in gotovo ukreneš pravo pot. Naj se zgodi, kar je volja božja.

Janko: Hvaležen sem vam, teta, ker ste mi vse odkrito povedali. Dali ste mi v roke orožje, s katerim očistim Dobravo. Kako je nesrečen naš dom radi tujca! Umoril mi je očeta, trpinčil mater, vas in sestro in mene je hotel preslepariti za dom. O, zdaj imam orožje v rokah! Morilec mojega očeta mora z Dobrave še danes!

Marjeta: Janko, ne maščuj se! Bojim se zate!

Janko: Ne bojte se, teta! Storim samo to, kar moram storiti.

Četrty prizor.

Janko, Sever.

Sever (stopi z desne): Vrnil sem se, kakor sem rekel. Marjeta, pojdi na delo! Tukaj te ne rabim.

Marjeta (vstane): Grem, prav rada grem. (Proseče pogleda Janka in odide.)

Sever: Dobro, da te dobim, Janko. Poprej sem bil malo robat s tabo. Ne zameri mi! Saj poznaš mojo naravo!

Janko (premeri Severja od nog do glave): Poznam jo!

Sever (stopi bliže k njemu): Ne huduj se nad menoj! Ti vedno misliš, da sem ti nasprotnik, da te sovražim. A to ni res. Pokazal sem ti vnovič, da sem tvoj prijatelj. Rešil sem te iz zapora. Zato pa mi bodi tudi ti prijatelj! Izroči ali prodaj mi Dobravo! Ti je ne potrebuješ, meni pa brez nje ni živeti. Polovico mojega življenja tiči v tej zemlji. Ves svoj znoj, vse delo svojih žuljavih rok sem položil v to zemljo.

Janko: Dobravo vam ne prodam. Svetujem vam pa, da greste s tega doma prostovoljno. Dovolj denarja imate, da si kupite drugje dom.

Sever: Dobravo hočem imeti. (Mu zapreti.) Zapreti te dam znova in poskrbim ti konfinacijo, iz katere se ne povrneš nikdar več.

Janko: Odkar ste na tetino zahtevo pri brigadirju posredovali, me vaše grožnje ne skrbе.

Sever (hipno ostrmi, a se uravnoduši): Poznal me boš, ~~fantalin!~~ *le čakaj!*

Peti prizor.

Janko, Sever, Rožič.

glem beracit
Rožič (vstopi naglo z desne, vinjen, razburjen in vznemirjen, brez jopiča): Tukaj si, tukaj si! (Proti Severju.) Barantač, hujši si kot jud! Mojo zemljo bi rad, moj mlin, jaz pa naj ~~hrustam oblekovec!~~ — Ti si lump, ti si goljuf! Ti si, ti si — hudič! (Se zakadi v Severja, ki ga pahne nazaj, da se opoteče in pade.)

Sever: Kaj rjoveš kot zverina? Na, pijanec! Če si se napil, pojdi v listje in ne zmerjaj ljudi! Ali naj pokličem orožnike, da te popeljejo v zapor?

Janko (pomaga Rožiču, da vstane in ga vede k mizi): Kaj vam je, oče Rožič, da ste tako razjarjeni? Pomirite se in povejte, kaj se vam je zgodilo. Sedite! (Rožič sede.)

Sever: Kaj se vtikaš ti v to stvar? Pojdi ven!

Rožič: Ti goniš proč ljudi, da ne čujejo, kakšen slepar si! Da, ti si slepar. Ves svet naj zve, kako si me goljufal. Misliš, da sem pijan in da ne vem, kaj govorim in delam? Nič nisem pijan. Le poslušaj, Janko! Dejal je, da mi odpusti ves dolg — 15.000 lir, ako mu dam hčer za ženo. Ves teden se je slinil okrog mene. In obljubil sem mu njeno roko. Potem sva šla ogledovat mlin in grunte. Vsako ped zemlje je pregledal, vse kote je prebrskal. Včeraj zvečer me je peljal k Mlekužu in naročil vina, da sem se opil. Bahal sem se s svojim zetom in ga hvalil.

Sever: Kaj čeburnjaš prazne marnje! Pojdi, odkoder si prišel!

Rožič (skoči predenj): Ti me boš gonil proč, ti, slepar! Preslepil si me, da sem ti prodal dom. Govoril si mi, da ostanem v svoji hiši, da mi ne bo treba delati, da bom na stara leta velik gospod. Obljubil si mi, da mi doplačaš pet tisoč lir in poravnaš vse moje dolgove. In udaril sem v tvojo roko in prodal svoj dom. Potem sem zaspal in spal do jutra. Ko sem se prebudil, so se mi režali pijanci, da sem prodal dom, grunt in mlin in hčer. In spomnil sem se na preteklo noč in uvidel, da si me ogoljufal. Da, ogoljufal si me! (Vzkipi.) Ti, ti, ti, ti si tat, goljuf, ropar! Mojo zemljo bi rad, moj mlin, mojo žago! A ne prodam ti je! Rajši naj gre vse na boben. Tudi hčere ti ne dam. Tista pogodba ni veljavna. Razrušim jo in tebe naznanim sodniji.

Sever: Pojdi k sodniji, le pojdi, da te naženo s koraščem. Pogodbe ne razdereš do sodnega dne. Veljavna

ega vpitje.
je. Dovolj si vpil. Sit sem tvojih kvant. Poberi se! Tam so vrata!

Rožič: Satan v človeški podobi. (Se hipoma vzpne, pograbi skledo z mize in jo hoče vreči v Severja.) Nikogar več ne boš goljufal. (Sever pobledi.)

jo plene na mizo
Delali ste
Janko (skoči med Severja in Rožiča, mu *vzame* zbere skledo, ki se zdrobi na kose in ga potisne na stol): Stojte, oče Rožič! Pomislite vendar na ženo in hčer! Pomirite se! Moj očim vam ne proda grunta in mlina. Poskrbim vam posojilo, da rešite dom. Sinočnje barantanje nima veljave. Zvršilo se je v pijanosti.

Rožič: Zakaj mi ne pustiš, da ga zadušim in ubijem kot zver? Če me prav ustrele, svet bo rešen sleparja. Tako mi pa vzame dom in me zapodi z družino po svetu. Moj Bog, kaj sem storil! Zemljo sem prodal, svojo hčer sem prodal. (Ihti, glavo ima naslonjeno na mizo.) Moja Cilka, moja hčerka!

Janko (ga nalahno prime in ga pelje v drugo sobo): Tako, oče Rožič! Trudni ste! Legli boste in se odpočili.

Sever (zase): Moje grožnje ga ne skrbe več. Marjeta je zahtevala, da ga osvobodim, je rekel. (Gre zamišljen parkrat po sobi.)

Šesti prizor.

Sever in Janko.

Janko (se vrne): Najboljše, kar je mogel storiti, je storil. Spravil sem ga v posteljo. Zaspal je.

Sever: Le naj spi! Vidim, da nisem več varen pred njim. Zato poskrbim, da mu preidejo take misli, kakršne je imel prejle. (Hoče oditi.)

Janko (mu zastavi pot): Stojte! Niti stopinje dalje! Ako vam je draga koža, stojte! Izrabili ste zadnji trenutek, ker ste vedeli, da stojim jaz na braniku. V jezi in žalosti in prenatrženosti se je vaša žrtev Rožič izpozabil, in zdaj ga mislite ovaditi? Sram vas bodi! Ukradli ste mu zemljo, raztrgali dušo, potem pa še v ječo z njim! Fej!

Sever (prebledi in sikne v jezi): Molči! Ne vtikaj se v moje zadeve! (Hoče znova oditi.)

Janko: Stojte, pravim! (Mu zabrani, da ne odide, a se premisli.) Le pojdite le, tam so vrata! A ne vrnite se več pod to streho! Jaz...

Sever (vzkipi): Kaj, ti me podiš izpod strehe? Ti me podiš z Dobrave, kjer sem zapravil vse moči svojih mladih let? Zaslužil sem si ta svet in imeti ga hočem.

Janko (stopi tik pred Severja): Na Križadi ste si ga zaslužili, kajne? Sunek v prepad in na Dobravi ste zagospodarili!

Sever (gleda srepo in jezno): Ali si zblaznel?

Janko (se mu znova približa): Hinavščina vam ne pristoja, očim. Ne igrajte skrivalnice! Vse mi je znano. Sami ste priznali zločin v temnih nočeh, ko je v sanjah stopila pred vas podoba mojega pokojnega očeta. (Stopi bližje.) Da, vi ste morilec mojega očeta! (Sever se korakoma oddaljuje in gleda srepo Janka.) V temni noči iz zasede ste ga pahnili v prepad in potem ste se polastili njegovega doma. Pod vašo peto je ječala zemlja, so stekali ljudje, katerim ste zastrupljali duše. Moje najdražje ste preganjali in izrabljali. Toda zdaj je mera polna.

Sever (se splazi k mizi, sede na stol in dvigne glavo, potrto): Janko, moj Janko!

Janko.

ali nisi, moj dragi

Janko: Ne imenujte me tako! Vstanite in pojdite in naznanite Rožiča in pošljite me v konfinacijo, kakor ste mi pretili. (Z gnjevom.) Kajne, kako je prijetno trpljenje! Umoriti očeta, obogateti z njegovim premoženjem ter oslepariti sina za zemljo in dom — to je pravica! Kri in rod, dediščina, zgodovina in trpljenje očetov in dedov — to ne daje pravice do zemlje in doma!

Sever (dvigne proseče roke): Janko, prosim te, ne govori dalje! Vsaka beseda iz tvojih ust je kakor strela ob nevihti. Prosim te, ne izdaj me! Ne prosim te več za Dobravo. Tvoja je. Le ne izdaj me!

Janko: Pravica vas najde sama, očim. Nič ni tako skrito, da bi ne bilo kdaj očito. *hate dobroda*

Marjeta (pokuka skozi vrata na levi): Janko, ali še ne boš zajutrkoval? Pridi vendar! (Zapre zopet vrata.)

Janko: Že grem, teta. (Se obrne in premeri Severja.) Očim, zadnji čas je, da greste iz Dobrave! (Odide.)

Sedmi prizor.

Sever sam.

Sever (gleda trenutek srepe za Jankom, nato naglo vstane in se prime za čelo, hlastno stopi k oknu in gleda skozenj.) Ah, ta zemlja! (Zdihne.) Moja ne more biti! (Se zdrzne.) Kaj je rekel? »Pravica vas najde sama.« Ne, ne! Ne najde me. Ne boste me izdajali orožnikom in sodišču. Severja ne bodo gonili po ječah! Ne, ne! (Stopi naglo po samokres, ga ogleduje za hip in odide na desno. Za trenutek ostane oder prazen. Čuje se strel.)

Osmi prizor.

Marjeta, Janko.

Marjeta (naglo vstopi z Jankom): Kdo je streljal?

Janko (pogleda na mesto, kjer je visel samokres, stopi v vežo, a se vrne takoj, ob odprtih vratih): Nekaj groznega se je zgodilo, teta. Očim — Sever —

Marjeta: Sever — (Se onesvesti.)

Zavesa naglo pade.

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

COBISS 8

00000290674

19. VIII. 1946

